

Kongelig Hoffotograf Peter Elfelt

Peter Elfelt etablerede sig for 100 år siden i kongens København, en handling som har sat sig uudslettelige spor. 40 tons glasplader og negativer er bevaret for eftertiden. Det er lykkedes Det Kongelige Bibliotek og Københavns Bymuseum at få bevilget økonomiske midler til at renovere og registrere den enorme samling. De mange optagelser vil utvivlsomt bringe os en fotohistorisk viden, om en svunden tid.

Af Peter Berendt

Hvem var denne Peter Elfelt? Var han en opkomling, eller var han en elegantier, en spasmager? Buddene har været mange, og flere vil komme til, men en ting står fast, han var ærekær, ærgerrig og damekær, men han var først og fremmest en blændende fotograf og billedreporter, hvor ville vi være fattigere, uden hans indsats. Derfor dette lille bidrag.

Peter Elfelt blev indvalgt i Dansk Fotografisk Forenings bestyrelse i 1899, og var foreningens formand fra 1906 til 1918.

Hans stridslystne karakter og stejle optræden blev til nogle stormfulde år i arbejdet for sine kollegers rettigheder. I anledning af det runde jubilæum håber jeg, at et lille tilbageblik på en svunden tid og en ærekær og ærgerrig fotografs liv kan interessere.

Det første atelier.

På hjørnet af Kultorvet og Kjøbmagergade kunne man en majdag i 1890 opleve en særpræget indflytning. Da en hestevogn holdt udenfor nr. 64 troede de forbi-passerende ikke deres egen øjne. Nok var fotografiets barndomsår overstået, men det var nu alligevel ikke hverdagskost, at se en sådan samling af podier, stativer, baggrundstæpper og palmer, samt alt det andet særprægede grej, som skulle til for at etablere et fotografisk atelier. Det skulle bæres op ad den smalle trappe til lofteta-

gen, hvor man netop var blevet færdig med at indrette det store atelier, som vendte ud imod Kultorvet. Den unge, høje slanke og elegante, initiativrige fotograf Peter L. Petersen begyndte her, netop for 100 år siden sin eventyrlige karriere.

økonomiske midler på højkant i det nyoprettede atelier, en investering han ikke fortrød.

København havde på dette tidspunkt ca. 80 fotografiske etableringer, hvoraf mange var af høj standard. Peter

L. Petersen havde fået en grundig og alsidig uddannelse hos fotograf Ratach i Hillerød, og flyttede i 1883 ind til hovedstaden.

Det lykkedes ham at få ansættelse, først hos Johannes Pedersen, og senere hos Johannes Hauerslev. Begge disse fotografer var blandt byens dygtigste. Da hans mål og ambitioner var, at kunne måle sig med de bedste, blev disse to »lærepladser« afgørende for den høje standard, han igennem hele livet krævede af sig selv, men sandelig også af sine mange fremtidige medarbejdere.

Hans to læremestre indviede ham i fotografihåndværkets mange finesser, ikke mindst den kemiske del af arbejdet. Kemikalier skulle afvejes, blandes og bruges med megen omtanke. Noget så elementært som udfiksering og skylning var et område hvor intet måtte overlades til tilfældigheder, de lange

tidskrævende procedurer var alfa og omega for det fine og holdbare resultat.

Det centralt placerede atelier blev ret hurtigt kendt af byens bedre borgerskab, og allerede efter få måneders virke var

Den 24-årige Peter L. Petersen. En ærekær og ærgerrig ung fotograf.
(Det Kgl. Bibliotek)

Begyndte som 24 årig!

Den 24 årige Peter L., som han hurtigt blev kaldt i folkemunde, havde ved lejemålets indgåelse med manufakturhandler C.E. Krarup fået denne til at sætte

Mørkekammeret på Østergade 24. (Hans Bonnesen)

hans omsætning steget til over 20 kroner pr. dag.

Portrætfotografering samt levering af billeder i visit- og kabinetsstørrelse var det mest populære i disse år. Børnefoto-grafering var han særlig god til. Han konstruerede en såkaldt »børnepude«. Denne var forsynet med et stift bælte til at spænde fast under barnets tøj, her-ved kunne det indtage en, som han reklame-rede med »oprejst, fri og naturlig stilling«. Børnepuden blev iøvrigt en god salgartikel.

En optagelse

Efter at kunderne havde beundret de smukke udstillingsbil-leder, som var anbragt i store glasskabe ved ind-gangen til hans atelier, begav man sig ad de mange trapper op til husets øverste etage. Døren stod altid åben, og en venlig og afslap-pet hyggestemning strømmede en imøde. På bordet i det smukt indrettede ventevæ-relse lå en rød mappe, som indeholdt etablis-ementets fotografiske valgmuligheder og pri-ser.

En portrætoptagelse kostede fra 12-15 kro-ner, alt afhængig af staffage. Skulle man have en forstørrelse i fx 18x24 cm kostede denne 3,00 kroner. Kabinetsbilleder havde en bestilling af 6-12-18 eller 24 stk. For retoucearbejde betalte man ekstra.

Handelsmanden

Foruden det fotografiske atelier havde Peter L. Petersen eneforhandling af J.P. Andersens (Nellerødmanden) håndbyg-gede kameraer. J.P.A's mangesidige og specielle kameraproduktion kom til at

ner, det var mange penge på den tid, men så fik man også 1 kassette med indlæg, 2 kassetter til kabinets- og visitkort- foto-grafering.

Sideløbende med disse aktiviteter førte han en omfattende P.R. virksomhed, som

bl.a. gik ud på at eta-blere fotografiske opga-ver ude i byen.

Det lykkedes ganske hurtigt især efter at han modtog to prisme-daljer fra Dansk Foto-grafisk Forening i 1893, at blive et »kendt an-sigt«, og fotografen man henvendte sig til, når man ville have fast-holdt en større begiven-hed. Hans brug af mag-niumpulver, som en af de første, medførte op-gaver for Folke- og Landstinget.

Den ambitiøse fotograf!

Den 26. maj 1892 var der tidligt lys i atelieret på Kjøbmagergade 64. Flere rejsekameraer, stativer m.m. skulle gø-res klar til dagens pro-minente fotografering. Opgaven lød på at foto-grafere ved Hsm. Kong Christian IX og dron-ning Louises guldbryl-lup.

Den unge fremstor-mende fotograf var dog ingenlunde alene på feltet.

Bedst kendt og be-rømmet blev nok Sophus Juncker-Jen-sens optagelse fra Højbro Plads. Men pyt, lidt konkurrence skærper kun appetit-ten, og da dagens dont var gjort, blev re-ste
Fortsettets næste side ►

Hjørnet af Kjøbmagergade og Kultorget.

(Det Kgl. Bibliotek)

spille en stor rolle i Peter L.'s liv, ikke mindst økonomisk!

Et 18x24 cm atelierkamera med stativ, fremstillet i mahogni eller nøddetræ ko-stede i bedste konstruktion 400.00 kro-

Kongelig hoffotograf Peter Elfelt

Fortsat

sultatet ikke så ringe endda. Det gjaldt jo også om at gøre sig bemærket!

Som sagt var der andre hoffotografer, endda ganske mange. Mest kendt var Georg E. Hansen, J. Petersen, Mary Steen med flere, alle havde de prædikater: »Kongelig hoffotograf«.

Vi tør godt tænke os, at denne titel havde Peter L. ikke noget imod at erhverve.

Trods sin ungdom var han ganske hurtigt i stand til at indynde sig i de rette kredse, noget som ikke var helt ligetil på den tid. Man skulle helst have anseelse, penge eller det man kalder »fanden til oldemor«, det sidste havde han heldigvis ikke, men han havde pli, han var flot, beleven og som H.C. Andersen siger: »Han kunne tale godt for sig!«.

Hvorom alting er, lykkedes det ham, bl.a. igennem prins Valdemars ægtefælle, prinsesse Marie, at få fotografiske småopgaver inden for og uden for de royale gemakker.

Små opgaver til at begynde med, men da de løstes på en tilfredsstillende diskret

måde, begyndte de kongelige herskaber at henvende sig oftere og oftere, og da han i 1897 bliver istand til at optage »levende billeder« af de kongelige, har han for alvor gjort sig bemærket.

Det var jo en tid, hvor det, at blive foreviget, især for et kongehus, var en slags »popularisering«, overfor den almene hob.

Foto a la royal!

Skulle man ikke tro, at fotografiens vanskelige kunst dog i visse grundregler havde nået et højdepunkt af udvikling?

Det troede man, men det var forkert. En smart englænder, der ikke er bange for at blive svimmel, har opdaget at tidens skønneste kvinder er skønnest i fugleperspektiv. Og hans atelier er indrettet derefter. Selv kravler han op på en stige, »patienten« ligger udbredt på gulvet; baggrunden er kongelige dyreskind eller ægte tæpper, og stillingernes mangfoldighed er uendelig, eftersom der ikke er nogen vanskelighed ved at holde balancen, i liggende stilling. Man kan illudere

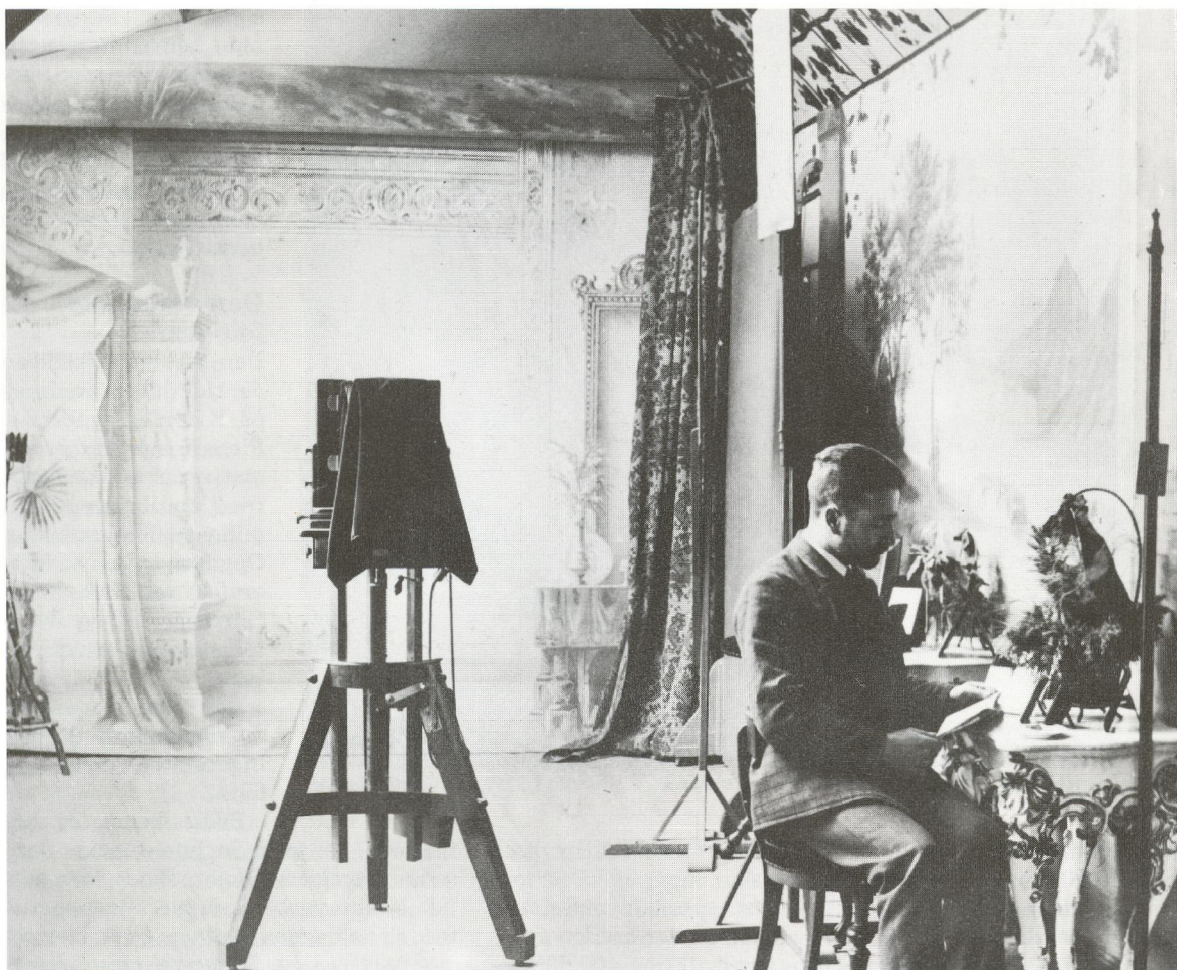
»svævende«, man kan »stå« på spidsen af den lille tå, hvis det morer en, og der er ingen vanskelighed ved at være stille.

Vi glæder os nu som børn til at se hoffotograf Elfelt drage til vejrs på en forgyldt wienerstige, helst adskillige meter i vejret, medens fru direktør Petersen ligger udstrakt i fineste puds på hele A.C. Bangs til optagelsen udlejede lager af nertz, chinchilla og zobel, garneret med et skønsomt udvalg af persiske rugs. Det bliver ikke noget almindeligt billede. I hvert fald ikke lige straks!

Min søn, vil du i verden frem...

Fotograf Peter L. Petersen, satte ikke sit lys under en skæppe, så han dristede sig til i 1898, at ansøge kongehuset om ret til at titulere sig: »kgl. hoffotograf!«

Det blev dog i første omgang afslået, med den begrundelse, at han var for ung. Men alderen kom hurtigt! For det næste år blev det ham meddelt, at hans anmodning var imødekommet. Vi må forestille os, at det har været et stort øjeblik for den

Det første atelier med J.P.A.'s salonkamera i begyndelsen af 1890

ambitiøse adonis, at blive æret på denne måde. Champagnen har flydt øverst oppe i nr. 64.

Næste dag eller måske før, er turen gået til Østergade hvor Trudes boghandel havde til huse. Nu skulle der trykkes visitkort med titlen: Kongelig hoffotograf Peter L. Petersen.

Der var dog et lille aber dabeil!

På dette tidspunkt var der mindst tre kendte københavnske fotografer som bar navnet Petersen, og derfor ansøgte, den nu kongelige, om kongelig bevilling til at bære familienavnet Elfelt. Bevillingen er dateret 1901.

Forretningsmanden.

Kgl. hoffotograf Peter Elfelt var også en dygtig forretningsmand, ikke mindst når han fik mulighed for at opkøbe afdøde, eller fallerede, kollegers arkiver.

En sådan mulighed opstod, da den sidste indehaver af det fotografiske etablissement »Hansen og Weller« døde i 1901. Arvingerne blev tilmed lykkelige over, at slippe af med de mange tons uhåndterlige glasplader, helt tilbage fra kollodiu-umtiden.

Peter Elfelt så, ganske rigtigt, de økonomiske muligheder der lå i disse gamle fine fotografiske optagelser af kendte og ukendte personer. Arkivet blev overført til Kjøbmagergade, registreret, og kort tid efter, kunne man købe kopier på stemplet Kgl. hoffotograf, Peter Elfelt, København.

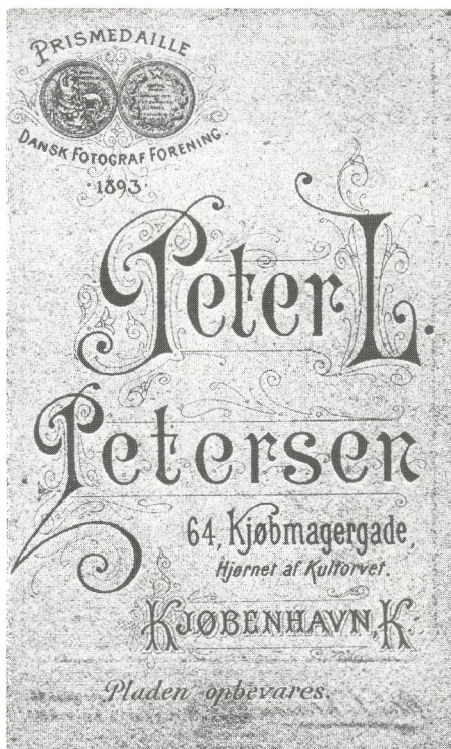
Stereobilleder af H.C. Andersen på »Rølighed«, krigsbilleder fra 1864, kongelige optagelser fra før Peter Elfelts tid, alle opklæbet på Elfelt-karton og nummereret blev nu ekspederet over disken. Pengene rullede ind!

Det skal dog retfærdigvis siges, at takket være Peter Elfelts akkuratessse, og omhu, blev alle hans egne optagelser registreret i store protokoller, som er velbevarede på Det Kgl. Bibliotek og på Danmarks fotomuseum.

Østergade 24

Efterhånden blev pladsforholdene for trange på Kjøbmagergade, og de økonomiske muligheder var nu til stede for en udvidelse- eller flytning. Det blev til det sidste.

Peter Elfelts drøm om et mere centralt, og ikke mindst større atelier, for at kunne

Visitkortoptagelser fra ca. 1894. (F. Berendt)

leve op til, bl.a., det stigende antal kongelige fotograferinger, var ved at gå i opfyldelse.

Flere ejendomme var i søgelyset, og det endte med, at valget fladt på etatsråd Jacob Morescos fornemme ejendom på Østergade 24.

Her, midt i kongens København kunne han nu byde de kongelige herskaber, og det bedre borgerskab en værdig indgangsport, samt elevator direkte op til 3. sal, hvor atelieret blev indrettet.

Den 8. juni 1905, blev de nye lokaler taget i brug. Peter Elfelt inviterede den københavnske presse til reception med mæner, og den følgende dag kunne man læse den ærede presses bedømmelse af det nye domicil:

»Alt skrider frem, og intet modstår tidens tand. Hr. Elfelt har derfor besluttet intet at spare for at gøre sit atelier så moderne og fuldendt som muligt, og det må siges, at det i fuldt mål er lykkedes ham.

Lokalerne er ikke langt fra at være imponerende, tilsammen findes ikke mindre end 15 værelser, deriblandt de overdådigt udstyrede venteværelser med klaver; et lille bibliotek o.s.v. og det ualmindeligt smukke og smagfulde omklædningsværelse. Selve atelieret er stort og lyst. På væggene hænger de nydeligste kulfotografier, tagen efter Nivaa-samlingens billeder. Hr. Elfelt er den, der har æren af at have indført kulfotografien herhjemme, og de resultater, han har nået i så henseende, er

Kjøbmagergade 64, Hjørnet af Kulturvet.

ypperlige, ikke mindst på portrættets område.

Hvad arbejds-lokalerne angår, er de i enhver henseende tidssvarende, udstyrede som de med alle fotografiske, -tekniske fuldkommenheder. Kopieringsanstalten, der står i direkte forbindelse med atelieret for forstørrelser, er ikke mindre end 35 alen langt og forsynet med elektriske kroner, der, når solen går i strejke, hvad den som oftest gør i fotografens travleste tid, vintertiden, sender sit strålende lys på de mørke pladser.

Ikke een ting mangler i Hr. Elfelts atelier, der er smukt, smagfuldt og moderne. Det er nemt nok for den, der skal fotografere, i disse omgivelser at sætte et glad ansigt op«.

Tiljubligen har ingen grænser, for i et andet efterladt papir kan vi læse følgende om den Kgl. hoffotograf:

»Hans medfødte og gennem årene udviklede kunstneriske øje præger i højelse grad hans arbejder; ganske særlig forstår han som portrætfotograf netop at få det karakterfulde og smukke frem; han ser med kunstnerens øje og forstår fuldt ud at udnytte den fotografiske teknik, i hvilken han er mester«.

Repro: Poul Pedersen